

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH BUTUN BIR JAMIYATNING ISHI.

Jo`raqulov Davron Jumanazarovich

*Surxondaryo viloyati Denov tuman 2-son politexnikumi
yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada korrupsiyaga qarshi kurashish muammosi, uning jamiyat rivojiga salbiy ta'siri va unga qarshi samarali choralarni ko'rishda butun jamiyatning roli tahlil etiladi. Maqolada korrupsiyaga qarshi kurashda davlat institutlari, fuqarolik jamiyati, ommaviy axborot vositalari va har bir fuqaroning mas'uliyati muhim ekani asoslab beriladi. Adabiyotlar tahlili, xalqaro tajribalar va amaliy misollar asosida takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, ijtimoiy adolat, jamiyat, fuqarolik mas'uliyati, qonunchilik, profilaktika, davlat boshqaruvi.

Korrupsiya nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va axloqiy inqirozni yuzaga keltiruvchi global muammo hisoblanadi. Bugungi kunda har qanday davlatning taraqqiyotiga, qonun ustuvorligiga va fuqarolar ishonchiga eng katta tahdid bo'lib qolayotgan bu illatga qarshi kurashish yagona bir tizim doirasida amalga oshirilmaydi. Aksincha, bu jarayonga butun jamiyat jalb qilinmasa, kurash samarasiz bo'lishi mumkin. Ushbu maqolada korrupsiyaning jamiyatga ta'siri, unga qarshi kurashning zamonaviy usullari va unda butun jamoatchilikning o'rni tahlil etiladi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish butun jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladigan murakkab va ko'p qirrali jarayondir. Bu faqat davlat organlari yoki huquq-tartibot idoralarining vazifasi emas, balki har bir fuqaro, nodavlat tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari, biznes tuzilmalari va ta'lim muassasalarining ham faol ishtirokini talab qiladi. Quyida bu jarayonning asosiy jihatlari va unda jamiyatning o'rni haqida batafsil yoritib beraman.

Korrupsiyaga qarshi kurashda jamiyatning roli

Korrupsiya jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy rivojlanishiga jiddiy to'sqinlik qiladi. U adolat, tenglik va shaffoflik tamoyillarini buzadi, davlat resurslarining noto'g'ri taqsimlanishiga olib keladi va fuqarolar o'rtasida ishonchsizlikni keltirib chiqaradi. Shu sababli, korrupsiyaga qarshi kurashish faqat qonunlar yoki jazo choralariga tayanib bo'lmaydi; bu jarayon jamiyatning barcha a'zolarining axloqiy va fuqarolik mas'uliyatini oshirishni talab qiladi.

- Fuqarolar: Har bir fuqaro korrupsiyaga qarshi kurashda faol ishtirok etishi mumkin. Masalan, pora berish yoki undan foydalanishdan bosh tortish, noqonuniy

xatti-harakatlarni xabar qilish yoki mahalliy jamoalarda adolat va shaffoflikni targ'ib qilish orqali. Fuqarolar o'z huquqlari va majburiyatlarini bilishi, shuningdek, davlat idoralaridan ochiqlikni talab qilishi muhim.

- Nodavlat tashkilotlar (NNT): NNTlar korrupsiyaga qarshi kurashda muhim o'rin tutadi. Ular davlat idoralarining faoliyatini monitoring qilish, fuqarolarni o'z huquqlari haqida xabardor qilish va shaffoflikni targ'ib qilishda faol ishtirok etadi. Masalan, Transparency International kabi tashkilotlar global miqyosda korrupsiyaga qarshi kurashda muhim hissa qo'shmoqda.

- Ommaviy axborot vositalari: Mustaqil OAV korrupsiyaga qarshi kurashda "soqchi" vazifasini bajaradi. Jurnalistlar korrupsiya holatlarini fosh qilish, davlat xizmatchilarining faoliyatini yoritish va jamiyatda ochiqlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. OAV orqali fuqarolar davlat idoralarining ishlaridan xabardor bo'lib, ularni hisobdorlikka tortish imkoniyatiga ega bo'ladi.

- Biznes sektori: Xususiy sektor ham korrupsiyaga qarshi kurashda muhim ishtirokchi hisoblanadi. Kompaniyalar axloqiy biznes yuritish qoidalarini joriy qilish, ichki shaffoflikni ta'minlash va poraxo'rlikka qarshi choralar ko'rish orqali ijobiy o'rnak bo'la oladi.

- Ta'lim tizimi: Yosh avlodni axloqiy qadriyatlar va qonun ustuvorligi ruhida tarbiyalash korrupsiyaga qarshi uzoq muddatli kurashning asosidir. Maktablar va universitetlarda fuqarolik ongini oshirish, adolat va halollik tamoyillarini singdirish muhim ahamiyatga ega.

Korrupsiyaga qarshi kurashning asosiy yo'nalishlari

Korrupsiyaga qarshi samarali kurashish uchun quyidagi yo'nalishlarda birgalikda harakat qilish zarur:

- Shaffoflikni ta'minlash: Davlat idoralarining faoliyati ochiq va shaffof bo'lishi kerak. Masalan, davlat xarajatlari, tenderlar va xodimlarning ishga qabul qilinishi haqida ma'lumotlar ommaga e'lon qilinishi lozim. Bu fuqarolarga davlat resurslarining qanday ishlatilayotganini kuzatish imkonini beradi.

- Qonun ustuvorligini mustahkamlash: Korrupsiyaga qarshi qonunlarning qat'iy ijro etilishi va adolatli sud tizimi muhim ahamiyatga ega. Hech kim qonun oldida ustunlikka ega bo'lmasligi kerak.

- Fuqarolar ishtirokini rag'batlantirish: Fuqarolar davlat boshqaruvida faol ishtirok etishi uchun platformalar yaratilishi lozim. Masalan, onlayn portal orqali shikoyat yuborish, davlat xizmatlarini baholash yoki takliflar kiritish imkoniyati.

- Texnologiyadan foydalanish: Raqamli texnologiyalar, masalan, blokcheyn yoki elektron boshqaruv tizimlari, davlat xizmatlarida shaffoflikni oshirishga yordam beradi. Masalan, O'zbekistonda "E-ijro" yoki "E-auksion" kabi platformalar davlat xaridlarida shaffoflikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

- Axloqiy qadriyatlar va ta'lim: Jamiyatda halollik, adolat va mas'uliyat kabi qadriyatlar targ'ib qilinishi kerak. Bu, ayniqsa, yoshlarni tarbiyalashda muhim.

O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash

O'zbekistonda so'nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha muhim qadamlar tashlanmoqda. Masalan:

- Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tashkil etildi, bu organ maxsus ravishda korrupsiyaga qarshi choralar ko'rish va fuqarolar shikoyatlarini ko'rib chiqish bilan shug'ullanadi.

- Ochiq ma'lumotlar portali va boshqa raqamli platformalar orqali davlat xizmatlari shaffofroq bo'ldi.

- Fuqarolar uchun shikoyat mexanizmlari joriy qilindi, masalan, onlayn shikoyat yuborish imkoniyati.

- Qonunchilikni takomillashtirish: Korrupsiyaga qarshi yangi qonunlar qabul qilinmoqda va xodimlarning manfaatlar to'qnashuvi oldini olish choralari ko'rilmogda.

Biroq, bu jarayonda fuqarolar va nodavlat tashkilotlarning faol ishtiroki hali ham yetarli emas. Jamiyatning har bir a'zosi o'z mas'uliyatini his qilishi va korrupsiyaga qarshi kurashda o'z hissasini qo'shishi muhim.

Jamiyatning faol ishtiroki uchun takliflar

- Xabardorlikni oshirish: Fuqarolarni o'z huquqlari va korrupsiyaga qarshi kurash mexanizmlari haqida xabardor qilish uchun ommaviy kampaniyalar o'tkazish.

- Shikoyat qilishni osonlashtirish: Anonim shikoyat qilish platformalarini rivojlantirish, bu orqali fuqarolar qo'rqmasdan korrupsiya holatlarini xabar qilishi mumkin.

- Mahalliy jamoalarda ishtirok: Mahalla tizimi orqali fuqarolar o'z hududlarida shaffoflikni ta'minlashga hissa qo'shishi mumkin.

- Ta'lim va madaniyat: Maktablarda "Adolat va halollik" kabi mavzularda darslar o'tkazish va yoshlarni axloqiy qadriyatlar ruhida tarbiyalash.

Xalqaro tajriba

Dunyo tajribasiga nazar tashlasak, Singapur, Daniya va Yangi Zelandiya kabi davlatlar korrupsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatli natijalarga erishgan. Bu davlatlarda shaffoflik, qonun ustuvorligi va fuqarolar ishtiroki yuqori darajada ta'minlangan. Masalan, Singapurda davlat xizmatchilarining yuqori maoshi va qat'iy jazo choralari korrupsiyani minimallashtirgan. O'zbekiston ham bunday tajribalardan foydalanishi mumkin.

Xulosa

Korrupsiyaga qarshi kurashish butun jamiyatning birgalikdagi harakatlarisiz muvaffaqiyatli bo'lmaydi. Har bir fuqaro, tashkilot va institut o'z mas'uliyatini his qilib, shaffoflik, adolat va halollik tamoyillariga sodiq bo'lsa, jamiyatda korrupsiyaga qarshi barqaror muhit yaratish mumkin.

Korrupsiya har qanday jamiyat uchun xavfli illatdir. Unga qarshi kurashda faqat davlat emas, balki butun jamiyat – har bir fuqaro, ota-ona, o‘qituvchi, ish beruvchi, talabgacha bo‘lgan ta‘lim tizimi xodimlari ham faol bo‘lishi zarur. Chunki korrupsiya jamiyatda adolatsizlik, ishonchsizlik va zaif boshqaruv muhitini yaratadi.

Adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 25-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. <https://uza.uz/oz/politics/zbekistonrespublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyoyevning-oliy-25-01-2020>. (President Shavkat Mirziyoyev’s Address to the Oliy Majlis);
2. Авдеев В.А., Авдеева О.А. Стратегические направления противодействия коррупции в РФ // Российская юстиция. 2016. № 7. С. 19–21. (Strategic directions for combating corruption in the Russian Federation. Avdeev V.A., Avdeeva O.A.);
3. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni. // <https://lex.uz/docs/-3088008> / (Law of the Republic of Uzbekistan on Combating Corruption);
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. // <https://lex.uz/docs/-4355387> / Qonun hujjatlari ma’lumotlar milliy bazasi, 29.05.2019y., 5729-son. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan “On measures for further improvement of the Anti-Corruption System in the Republic of Uzbekistan”);
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha choratadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni. // <https://lex.uz/ru/docs/-4875784> Qonun hujjatlari ma’lumotlar milliy bazasi, 30.06.2020y., 6013-son. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan “On additional measures to improve the Anti-Corruption System in the Republic of Uzbekistan”);
6. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi. // [Elektron manba]. URL: <https://lex.uz/docs/-1461329> (United Nations Convention Against Corruption); URL:<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>
7. Criminal Law of the People’s Republic of China. // [Electronic resource]. URL:<https://www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm>
8. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах. / Отв. ред. Решетников Ф.М. – М., 1994. – С. 41-42; (Responsibility for official crimes in foreign countries);